

مقدمه

توسعه و استقلال واقعی کشورها با توانایی در تولید علم و توسعه علمی - پژوهشی نسبت مستقیم دارد. به عبارت دیگر، پیشرفت کشورها در گرو پیش‌بینی آینده و بازنگری در عملکرد و اهداف، تبیین وضع موجود و ترسیم مسیر آتی توسعه به منظور یافتن پاسخ برای نیازهای محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی است.

بدین منظور در اختیار داشتن اطلاعات در زمینه عملکرد علمی و پژوهشی کشورها لازم و ضروری است. کسب این اطلاعات با مطالعه‌های علم‌سنجی میسر می‌شود. مطالعه‌های علم‌سنجی، روش‌هایی هستند برای اندازه‌گیری و مقایسه فعالیت‌های علمی در سطوح مختلف اجتماع شامل: دانشگاه‌ها، استان‌ها و کشورها؛ و همچنین برای تشخیص و اندازه‌گیری فعالیت‌های علمی در زمینه‌های بسیار تخصصی یا نوظهور است.

به طور قطع یکی از مهم‌ترین عوامل پویایی و رشد کشورها، مراکز علمی و دانشگاهی و پژوهشگران هستند (مرادی، ۱۳۸۶) که به عنوان مهم‌ترین نقش‌آفرینان عرصه‌های علمی، با تولید علم و فن‌آوری، نقش کلیدی و محوری در توسعه زیرساخت‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، و فرهنگی جامعه دارند و امروزه بیش از هر زمان دیگر به سوی پاسخگویی به نیازهای روز جامعه در حرکت و تحول هستند.

برای مشخص کردن وضعیت علمی دانشگاه‌ها باید خروجی‌های آن‌ها جمع‌آوری شود. خروجی‌های مراکز دانشگاهی و پژوهشی عبارتند از: کتاب‌ها، پایان‌نامه‌های دانشجویی، مقاله‌های ارائه شده در همایش‌ها، انتشار مقاله‌های علمی در مجله‌ها به صورت نوشتاری، الکترونیکی و اینترنتی، طرح‌های پژوهشی، فیلم‌ها و سخنرانی‌های علمی و نیروی انسانی دانش‌آموخته که این خروجی‌ها شاخص‌های علم‌سنجی را تشکیل می‌دهند (الستی، ۱۳۸۵).

در مورد پژوهش حاضر، که سعی دارد تولیدات علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز را به منظور بررسی عملکرد پژوهشی آن طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ مد نظر قرار دهد، باید گفت که دانشگاه تبریز به عنوان یکی از ارکان علمی کشور هم‌اکنون با ۱۲ دانشکده، ۳ آموزشکده در شهرهای مرند، اهر و میانه با ۱۳۱۸۳ نفر دانشجو، نزدیک به ۶۰۰ نفر عضو هیأت علمی و ۶ قطب علمی و ۶ پژوهشکده دارد. همه ساله در این پژوهشکده‌ها و قطب‌های علمی طرح‌های متعدد

پژوهشی توسط اعضای هیأت علمی انجام می‌گیرد که حاصل آن چاپ مقاله در مجله‌های علمی - پژوهشی معتبر می‌باشد.

حوزه علوم انسانی این دانشگاه ۱۳۷ عضو هیأت علمی و چندین رشته فعال در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری دارد و زمینه‌های موضوعی این حوزه در ۱۶ گروه آموزشی در دانشکده‌های علوم انسانی و اجتماعی، علوم تربیتی و روان‌شناسی و ادبیات و زبان‌های خارجی دایر می‌باشند. تاکنون مطالعه دقیق و جامعی در مورد تولیدات علمی اعضای هیأت علمی آن صورت نگرفته است؛ بنابراین این پژوهش سعی دارد تا میزان تولیدات علمی اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز را طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ بررسی کند تا مشخص شود این حوزه چه سهمی از تولیدات علمی کشور را عهده‌دار است.

پرسش‌های اساسی

این پژوهش درصدد است تا به پرسش‌های زیر در ارتباط با اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ پاسخ دهد:

- ۱) چه میزان اطلاعات علمی از نظر شکلی (کتاب، مقاله، آثار ارائه شده در همایش‌ها، طرح پژوهشی) تولید شده است و سیر تحول تولیدات در این سال‌ها چگونه بوده است؟
- ۲) چند درصد از اطلاعات علمی تولید شده در مجله‌های داخلی منتشر شده‌اند؟
- ۳) چند درصد از اطلاعات علمی تولید شده در مجله‌های خارجی منتشر شده‌اند؟
- ۴) میزان آثار تألیفی و ترجمه‌ای (کتاب یا مقاله) چقدر است؟
- ۵) آیا بین جنسیت افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد؟
- ۶) آیا بین مرتبه علمی افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد؟
- ۷) آیا بین سن افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد؟
- ۸) آیا بین محل اخذ مدرک تحصیلی و تولیدات علمی آن‌ها رابطه وجود دارد؟

فرضیه‌های پژوهش

۱. بین جنسیت افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.

۲. بین مرتبه علمی افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.
۳. بین سن افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.
۴. بین محل اخذ مدرک تحصیلی و تولیدات علمی آن‌ها رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش به کار رفته در این پژوهش از نوع پیمایش توصیفی-تحلیلی است و ابزار اصلی گردآوری اطلاعات این پژوهش پرسشنامه است. اما در مورد اساتیدی که در پرسشنامه پرسشنامه همکاری نکردند و یا به دلایلی در دسترس نبودند، از رزومه^۱ (CV) اعضای هیأت علمی و بولتن پژوهشی دانشگاه تبریز، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۲ (SID) پایگاه‌های اطلاعاتی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران و فهرست عمومی کتابخانه ملی ایران^۳ استفاده شده است. بنابراین، از مشاهده و جست‌وجوی کتابخانه‌ای به‌عنوان ابزار دوم این پژوهش استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از دو روش آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. بنابراین، بر اساس پرسش‌های پژوهش و سطوح اندازه‌گیری متغیرها که بیش‌تر در سطح اسمی هستند، از روش‌های آماری مثل توزیع فراوانی و درصد، در قالب جدول و نمودار و از فرمول‌های دو جهت تجزیه و تحلیل روابط بین متغیرها استفاده شده است.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های زیادی در این مورد در داخل کشور انجام گرفته است. در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد.

فروغی و خرازی (۱۳۸۴) در پژوهشی با عنوان «وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه پزشکی کرمانشاه طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۷۲» به این نتیجه رسیدند که میزان کل اطلاعات تولید شده اعضا در همه‌ی شکل‌های تولیدی ۲۹۵۶ مورد بوده است. بیش‌ترین تولیدات علمی اعضا به‌صورت مشارکت در تولید پایان‌نامه (۴۲/۸۲ درصد) و بالاترین درصد تولیدات در سال‌های پژوهش متعلق به سال ۱۳۸۰ (۱۶/۰۵ درصد) بوده است. معتبرترین تولیدات

1. Curriculum Vitae

2. www.sid.ir

3. opac.nlai.ir

این اعضا یعنی ۷۳ مقاله خارجی توسط ۳۱ نفر (۱۵/۲ درصد) و کل ۳۷۰ مقاله داخلی نیز توسط ۱۳۱ نفر از اعضا (۶۴/۵ درصد) تولید شده است. ۲۰ درصد طرح‌های پژوهشی نیز به صورت مقاله ارائه شده‌اند.

تصویری قمصری و جهان‌نما (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران پژوهشکده مهندسی در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۷۰» نشان دادند که بیش‌تر تولیدات علمی (۸۶/۳ درصد) در کنفرانس‌های ملی و بین‌المللی ارائه شده که از آن میان، ۷۰ درصد مقاله‌ها به مجله‌ها و کنفرانس‌های داخلی اختصاص دارد. همچنین ۹۷/۷ درصد تولیدات به صورت تالیف و ۵۸/۱ درصد مقاله‌ها با همکاری دو یا سه نویسنده نوشته شده است. بیش‌ترین تولیدات در سال ۱۳۸۲ و کم‌ترین تولیدات در سال‌های ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ منتشر شده‌اند. آزمون همبستگی «پیرسون» ارتباطی بین مدرک تحصیلی و تعداد تولیدات پژوهشگران نشان نداد. مهم‌ترین مشکلات پژوهشگران در انتشار آثار علمی، وجود موانع مختلف برای شرکت در گردهمایی‌های داخلی و خارجی، طولانی بودن مراحل تصویب آثار و کمبود وقت عنوان شده است.

گدازگر و علی‌زاده اقدام (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان «مطالعه عوامل موثر بر تولید علم در بین اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها (نمونه مورد مطالعه: اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز» به این نتیجه رسیدند که اعضای هیأت علمی مرد نسبت به زنان مشارکت بیش‌تری در تولید علمی دانشگاه دارند. همچنین نتایج نشان داد که با بالا رفتن مرتبه علمی اعضای هیأت علمی، تولید علمی آن‌ها بالا می‌رود. اعضای هیأت علمی با وضعیت استخدامی رسمی-قطعی نسبت به آزمایشی‌ها و آزمایشی‌ها نسبت به پیمانی‌ها تولید علمی بیش‌تری دارند. وجود دانشجویان تحصیلات تکمیلی نیز از عوامل تأثیرگذار بر تولید علمی گروه‌های آموزشی است. تولید علمی اعضای هیأت علمی علوم پایه نقش بیش‌تری نسبت به رشته‌های فنی و کشاورزی و علوم انسانی دارند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که اعضای هیأت علمی پیمانی و بعد از آن اعضای هیأت علمی رسمی-آزمایشی نسبت به رسمی-قطعی‌ها از امنیت و تضمین شغلی کم‌تری برخوردارند و این خود یکی از عوامل تأثیرگذار بر تولید علمی آن‌ها است.

عصاره و باوی (۱۳۸۸) پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت تولید اطلاعات علمی توسط اعضای هیأت علمی پژوهشگاه صنعت نفت در سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۶۸» انجام دادند. در این

پژوهش، روند تولید اطلاعات علمی، میزان تولید این اطلاعات به تفکیک نوع مدارک (طرح‌های تحقیقاتی خاتمه یافته، مقاله‌های ارائه شده، کتاب‌های تالیف و ترجمه شده و پایان‌نامه‌های هدایت شده) و گرایش موضوعی تولیدات علمی پژوهشگاه صنعت نفت در سال‌های فوق بررسی شده است. از این میان ۱۶۶۵ عنوان (۵۲/۲ درصد) مقاله و ۱۴۱۲ عنوان (۴۴/۲ درصد) کتاب می‌باشد. به‌طور کلی، تولید اطلاعات علمی طی سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۷۷، روند افزایشی داشته است. از سال ۱۳۷۷ به بعد روند تولید اطلاعات علمی به‌طور نسبی ثابت مانده و نسبت به سال ۱۳۷۷ سیر نزولی از خود نشان می‌دهد.

همچنین پژوهش‌هایی در این زمینه در خارج کشور انجام گرفته است که برخی از آن‌ها در ادامه می‌آید.

اُسادبه^۱ (۱۹۹۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی تولیدات علمی آموزشی و انتشارات علمی اعضای هیأت علمی مراکز آموزش عالی در دانشگاه تگزاس» به بررسی سه عامل اصلی که تولیدات علمی را تحت تأثیر قرار می‌دادند پرداخت که آن سه عامل عبارت بودند از: ۱. محیط حمایتی (پژوهش منابع و همکاری‌های گروهی) ۲. ویژگی‌های فردی (جنسیت، مقام، سوابق تدریس) ۳. سوابق آموزشی (سوابق حرفه‌ای، هیأت علمی ممتاز بودن، تدریس و پژوهش). نتایج این بررسی نشان داد که استادیاران و مربیان تولیدات علمی بیش‌تری نسبت به دانشیاران و استادتمام‌ها داشتند. اساتید مدعو تمایلی به انتشار و سهم‌شدن در برنامه‌های توسعه نداشتند. تولیدات علمی زنان در مقایسه با همکاران مرد به‌طور متوسط کم‌تر بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که اساتید مرد نسبت به زنان بیش‌تر در برنامه‌های پیشرفت شغلی شرکت می‌کنند. همچنین مشخص شد که ۵۰ درصد کل تولیدات علمی را اعضای هیأت علمی ۵-۱۲ سال سابقه آموزشی انجام می‌دهند، در حالی که کمی تولیدات علمی در اعضای هیأت علمی با ۲۵ سال سابقه آموزشی و بالاتر کاملاً مشهود بود.

کارپر^۲ (۲۰۰۲) پژوهشی با عنوان «تولیدات علمی و مقاله‌های علمی اعضای هیأت علمی برنامه‌های روان‌شناسی آموزشگاهی مورد تأیید انجمن روان‌شناسی آمریکا ۱۹۹۹-۱۹۹۵» در دانشگاه تنسی انجام داد. این پژوهش مؤلفان و مجله‌های اصلی را که این اعضای هیأت علمی

1. Frederick Osita Osadebe

2. Robin Michele Carper

آثار خود خود را در آن‌ها منتشر می‌کردند را نیز تعیین کرد. نتایج نشان داد که دانشگاه A&M تگزاس^۱، دانشگاه لی‌های^۲ و دانشگاه ایالت لوئیزیانا^۳ نسبتاً پرتولیدترین دانشگاه‌ها بودند. برجسته‌ترین مقاله‌های منتشر شده توسط ۱۰ عضو هیأت علمی رده بالای روان‌شناسی آموزشی از سال ۱۹۹۵-۱۹۹۹ بود که در مجله‌های تخصصی منتشر شده بودند.

کیونگ^۴ (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان «تولیدات علمی انستیتوی علوم ملکولی و سلولی سنگاپور» نشان داد که این انستیتو طی ۱۰ سال ۳۹۵ مقاله پژوهشی، ۳۳ جلد کتاب، ۲۴ مقاله کنفرانس، ۴ رساله و ۱۰ پروانه ثبت اختراع تولید کرده است. وی در این پژوهش پژوهشگران مطرح در سطح بین‌الملل را شناسایی و نشان می‌دهد که این پژوهشگران ۵۶/۶ درصد از تولیدات علمی خود را به صورت مقاله در مجله‌های ISI منتشر کرده‌اند.

یافته‌های پژوهش

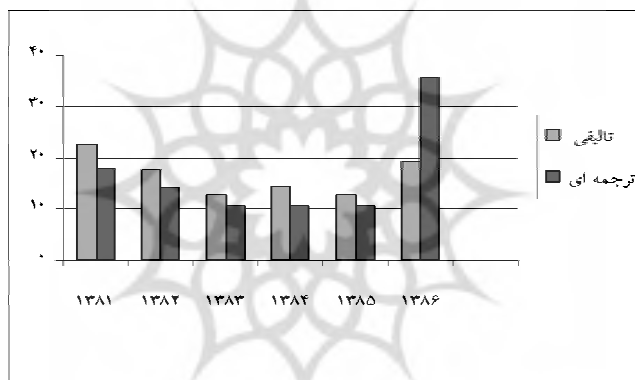
به طوری که جدول ۱ نشان می‌دهد طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ تعداد ۶۲ مورد کتاب تالیفی و نیز ۲۸ مورد کتاب ترجمه‌ای توسط اعضای هیأت علمی مورد مطالعه به چاپ رسیده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی کتاب‌های تالیفی و ترجمه‌ای چاپ شده به تفکیک سال انتشار

کتاب ترجمه‌ای چاپ شده		کتاب تالیفی چاپ شده		کتاب‌ها سال انتشار
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۷/۸۵	۵	۲۲/۵۸	۱۴	۱۳۸۱
۱۴/۲۸	۴	۱۷/۷۵	۱۱	۱۳۸۲
۱۰/۷۲	۳	۱۲/۹۰	۸	۱۳۸۳
۱۰/۷۲	۳	۱۴/۵۲	۹	۱۳۸۴
۱۰/۷۲	۳	۱۲/۹۰	۸	۱۳۸۵
۳۵/۷۱	۱۰	۱۹/۳۵	۱۲	۱۳۸۶
۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۶۲	جمع

1. Texas A&M university 2. Lehigh 3. Louisiana 4. Keong, Lee Chu.

به طوری که ملاحظه می‌شود بیشترین درصد کتاب‌های تالیفی چاپ شده مربوط به سال ۱۳۸۱ و بیشترین کتاب‌های ترجمه‌ای چاپ شده نیز مربوط به سال ۱۳۸۶ است. با وجود این که کتاب‌های ترجمه‌ای نسبت به سال ۱۳۸۱ افزایش یافته؛ ولی این افزایش برای دانشگاه مادری چون دانشگاه تبریز کافی نیست. همچنین در بخش تألیف نیز افت قابل توجهی از تولیدات اعضای هیأت علمی مشاهده می‌شود. نمودار ۱ نشان می‌دهد که طی سالهای مختلف به ترتیب از ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۵ همواره تألیف بر ترجمه فزونی داشته است، به جز در سال ۱۳۸۶ که میزان ترجمه بر تألیف غلبه دارد.

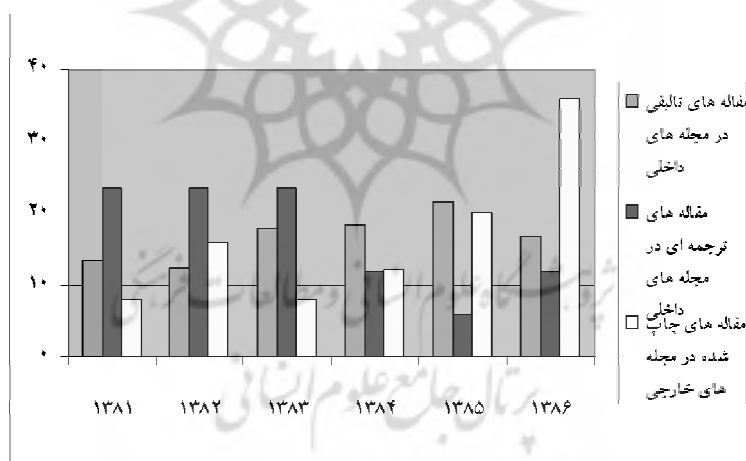

نمودار ۱. توزیع فراوانی کتاب‌های تالیفی و ترجمه‌ای چاپ شده به تفکیک سال انتشار

از نظر تولید مقاله، جدول ۲ نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶، از کل ۴۱۰ مورد مقاله چاپ شده، تعداد ۳۶۸ مورد (۸۹/۷۵ درصد) مقاله تالیفی و ۱۷ مورد (۴/۱۶ درصد) مقاله ترجمه‌ای نیز در مجله‌های داخلی چاپ شده است. همچنین طی این سال‌ها تعداد ۲۵ مورد (۶/۹ درصد) مقاله نیز در مجله‌های خارجی توسط اعضای هیأت علمی مورد مطالعه چاپ شده است. همان‌طور که نمودار ۲ نشان می‌دهد، بیشترین درصد مقاله‌های چاپ شده داخلی مربوط به سال ۱۳۸۵ و بیشترین درصد مقاله‌های ترجمه شده در مجله‌های داخلی مربوط به سال‌های ۸۱ و ۸۲ و ۸۳؛ و بیشترین تعداد مقاله‌های چاپ شده در مجله‌های خارجی مربوط به سال ۱۳۸۶ است. در مجموع، تولید مقاله در حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز نسبت به تعداد اعضای هیأت علمی آن خیلی پایین است و باید اقدامات اساسی در این زمینه از طرف مسئولان دانشگاه تبریز صورت گیرد.

جدول ۲. توزیع فراوانی مقاله‌های ترجمه و چاپ شده در مجله‌های داخلی و خارجی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

سال انتشار	مقاله‌های تالیفی در مجله‌های داخلی		مقاله‌های ترجمه شده در مجله‌های داخلی		مقاله‌های چاپ شده در مجله‌های خارجی	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۳۸۱	۴۹	۱۳/۳۲	۴	۲۳/۵۳	۲	۸
۱۳۸۲	۴۵	۱۲/۲۳	۴	۲۳/۵۳	۴	۱۶
۱۳۸۳	۶۶	۱۷/۹۴	۴	۲۳/۵۳	۲	۸
۱۳۸۴	۶۷	۱۸/۲۱	۲	۱۱/۷۶	۳	۱۲
۱۳۸۵	۷۹	۲۱/۴۶	۱	۵/۸۹	۵	۲۰
۱۳۸۶	۶۲	۱۶/۸۴	۲	۱۱/۷۶	۹	۳۶
جمع	۳۶۸	۱۰۰	۱۷	۱۰۰	۲۵	۱۰۰

نمودار ۲. توزیع فراوانی مقاله‌های تالیفی و ترجمه‌ای در مجله‌های داخلی و چاپ شده در مجله‌های خارجی طی

سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

از نظر آثار ارائه شده در همایش‌ها، جدول ۳ نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

تعداد ۲۹۱ اثر در مجامع علمی ملی و بین‌المللی به شکل پوستر و مقاله ارائه شده است. بیش‌ترین

تعداد آثار ارائه شده مربوط به سال ۱۳۸۶ است.

مقدمه

توسعه و استقلال واقعی کشورها با توانایی در تولید علم و توسعه علمی - پژوهشی نسبت مستقیم دارد. به عبارت دیگر، پیشرفت کشورها در گرو پیش‌بینی آینده و بازنگری در عملکرد و اهداف، تبیین وضع موجود و ترسیم مسیر آتی توسعه به منظور یافتن پاسخ برای نیازهای محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی است.

بدین منظور در اختیار داشتن اطلاعات در زمینه عملکرد علمی و پژوهشی کشورها لازم و ضروری است. کسب این اطلاعات با مطالعه‌های علم‌سنجی میسر می‌شود. مطالعه‌های علم‌سنجی، روش‌هایی هستند برای اندازه‌گیری و مقایسه فعالیت‌های علمی در سطوح مختلف اجتماع شامل: دانشگاه‌ها، استان‌ها و کشورها؛ و همچنین برای تشخیص و اندازه‌گیری فعالیت‌های علمی در زمینه‌های بسیار تخصصی یا نوظهور است.

به طور قطع یکی از مهم‌ترین عوامل پویایی و رشد کشورها، مراکز علمی و دانشگاهی و پژوهشگران هستند (مرادی، ۱۳۸۶) که به عنوان مهم‌ترین نقش‌آفرینان عرصه‌های علمی، با تولید علم و فن‌آوری، نقش کلیدی و محوری در توسعه زیرساخت‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، و فرهنگی جامعه دارند و امروزه بیش از هر زمان دیگر به سوی پاسخگویی به نیازهای روز جامعه در حرکت و تحول هستند.

برای مشخص کردن وضعیت علمی دانشگاه‌ها باید خروجی‌های آن‌ها جمع‌آوری شود. خروجی‌های مراکز دانشگاهی و پژوهشی عبارتند از: کتاب‌ها، پایان‌نامه‌های دانشجویی، مقاله‌های ارائه شده در همایش‌ها، انتشارات مقاله‌های علمی در مجله‌ها به صورت نوشتاری، الکترونیکی و اینترنتی، طرح‌های پژوهشی، فیلم‌ها و سخنرانی‌های علمی و نیروی انسانی دانش‌آموخته که این خروجی‌ها شاخص‌های علم‌سنجی را تشکیل می‌دهند (الستی، ۱۳۸۵).

در مورد پژوهش حاضر، که سعی دارد تولیدات علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز را به منظور بررسی عملکرد پژوهشی آن طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ مد نظر قرار دهد، باید گفت که دانشگاه تبریز به عنوان یکی از ارکان علمی کشور هم‌اکنون با ۱۲ دانشکده، ۳ آموزشکده در شهرهای مرند، اهر و میانه با ۱۳۱۸۳ نفر دانشجو، نزدیک به ۶۰۰ نفر عضو هیأت علمی و ۶ قطب علمی و ۶ پژوهشکده دارد. همه ساله در این پژوهشکده‌ها و قطب‌های علمی طرح‌های متعدد

پژوهشی توسط اعضای هیأت علمی انجام می‌گیرد که حاصل آن چاپ مقاله در مجله‌های علمی - پژوهشی معتبر می‌باشد.

حوزه علوم انسانی این دانشگاه ۱۳۷ عضو هیأت علمی و چندین رشته فعال در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری دارد و زمینه‌های موضوعی این حوزه در ۱۶ گروه آموزشی در دانشکده‌های علوم انسانی و اجتماعی، علوم تربیتی و روان‌شناسی و ادبیات و زبان‌های خارجی دایر می‌باشند. تاکنون مطالعه دقیق و جامعی در مورد تولیدات علمی اعضای هیأت علمی آن صورت نگرفته است؛ بنابراین این پژوهش سعی دارد تا میزان تولیدات علمی اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز را طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ بررسی کند تا مشخص شود این حوزه چه سهمی از تولیدات علمی کشور را عهده‌دار است.

پرسش‌های اساسی

این پژوهش درصدد است تا به پرسش‌های زیر در ارتباط با اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ پاسخ دهد:

- ۱) چه میزان اطلاعات علمی از نظر شکلی (کتاب، مقاله، آثار ارائه شده در همایش‌ها، طرح پژوهشی) تولید شده است و سیر تحول تولیدات در این سال‌ها چگونه بوده است؟
- ۲) چند درصد از اطلاعات علمی تولید شده در مجله‌های داخلی منتشر شده‌اند؟
- ۳) چند درصد از اطلاعات علمی تولید شده در مجله‌های خارجی منتشر شده‌اند؟
- ۴) میزان آثار تألیفی و ترجمه‌ای (کتاب یا مقاله) چقدر است؟
- ۵) آیا بین جنسیت افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد؟
- ۶) آیا بین مرتبه علمی افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد؟
- ۷) آیا بین سن افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد؟
- ۸) آیا بین محل اخذ مدرک تحصیلی و تولیدات علمی آن‌ها رابطه وجود دارد؟

فرضیه‌های پژوهش

۱. بین جنسیت افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.

۲. بین مرتبه علمی افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.
۳. بین سن افراد و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.
۴. بین محل اخذ مدرک تحصیلی و تولیدات علمی آن‌ها رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش به کار رفته در این پژوهش از نوع پیمایش توصیفی-تحلیلی است و ابزار اصلی گردآوری اطلاعات این پژوهش پرسشنامه است. اما در مورد اساتیدی که در پرسشنامه پرسشنامه همکاری نکردند و یا به دلایلی در دسترس نبودند، از رزومه^۱ (CV) اعضای هیأت علمی و بولتن پژوهشی دانشگاه تبریز، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۲ (SID) پایگاه‌های اطلاعاتی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران و فهرست عمومی کتابخانه ملی ایران^۳ استفاده شده است. بنابراین، از مشاهده و جست‌وجوی کتابخانه‌ای به‌عنوان ابزار دوم این پژوهش استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از دو روش آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. بنابراین، بر اساس پرسش‌های پژوهش و سطوح اندازه‌گیری متغیرها که بیش‌تر در سطح اسمی هستند، از روش‌های آماری مثل توزیع فراوانی و درصد، در قالب جدول و نمودار و از فرمول‌های دو جهت تجزیه و تحلیل روابط بین متغیرها استفاده شده است.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های زیادی در این مورد در داخل کشور انجام گرفته است. در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد.

فروغی و خرازی (۱۳۸۴) در پژوهشی با عنوان «وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه پزشکی کرمانشاه طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۷۲» به این نتیجه رسیدند که میزان کل اطلاعات تولید شده اعضا در همه‌ی شکل‌های تولیدی ۲۹۵۶ مورد بوده است. بیش‌ترین تولیدات علمی اعضا به‌صورت مشارکت در تولید پایان‌نامه (۴۲/۸۲ درصد) و بالاترین درصد تولیدات در سال‌های پژوهش متعلق به سال ۱۳۸۰ (۱۶/۰۵ درصد) بوده است. معتبرترین تولیدات

1. Curriculum Vitae

2. www.sid.ir

3. opac.nlai.ir

این اعضا یعنی ۷۳ مقاله خارجی توسط ۳۱ نفر (۱۵/۲ درصد) و کل ۳۷۰ مقاله داخلی نیز توسط ۱۳۱ نفر از اعضا (۶۴/۵ درصد) تولید شده است. ۲۰ درصد طرح‌های پژوهشی نیز به صورت مقاله ارائه شده‌اند.

تصویری قمصری و جهان‌نما (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران پژوهشکده مهندسی در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۷۰» نشان دادند که بیش‌تر تولیدات علمی (۸۶/۳ درصد) در کنفرانس‌های ملی و بین‌المللی ارائه شده که از آن میان، ۷۰ درصد مقاله‌ها به مجله‌ها و کنفرانس‌های داخلی اختصاص دارد. همچنین ۹۷/۷ درصد تولیدات به صورت تالیف و ۵۸/۱ درصد مقاله‌ها با همکاری دو یا سه نویسنده نوشته شده است. بیش‌ترین تولیدات در سال ۱۳۸۲ و کم‌ترین تولیدات در سال‌های ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ منتشر شده‌اند. آزمون همبستگی «پیرسون» ارتباطی بین مدرک تحصیلی و تعداد تولیدات پژوهشگران نشان نداد. مهم‌ترین مشکلات پژوهشگران در انتشار آثار علمی، وجود موانع مختلف برای شرکت در گردهمایی‌های داخلی و خارجی، طولانی بودن مراحل تصویب آثار و کمبود وقت عنوان شده است.

گدازگر و علی‌زاده اقدام (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان «مطالعه عوامل موثر بر تولید علم در بین اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها (نمونه مورد مطالعه: اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز» به این نتیجه رسیدند که اعضای هیأت علمی مرد نسبت به زنان مشارکت بیش‌تری در تولید علمی دانشگاه دارند. همچنین نتایج نشان داد که با بالا رفتن مرتبه علمی اعضای هیأت علمی، تولید علمی آن‌ها بالا می‌رود. اعضای هیأت علمی با وضعیت استخدامی رسمی-قطعی نسبت به آزمایشی‌ها و آزمایشی‌ها نسبت به پیمانی‌ها تولید علمی بیش‌تری دارند. وجود دانشجویان تحصیلات تکمیلی نیز از عوامل تأثیرگذار بر تولید علمی گروه‌های آموزشی است. تولید علمی اعضای هیأت علمی علوم پایه نقش بیش‌تری نسبت به رشته‌های فنی و کشاورزی و علوم انسانی دارند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که اعضای هیأت علمی پیمانی و بعد از آن اعضای هیأت علمی رسمی-آزمایشی نسبت به رسمی-قطعی‌ها از امنیت و تضمین شغلی کم‌تری برخوردارند و این خود یکی از عوامل تأثیرگذار بر تولید علمی آن‌ها است.

عصاره و باوی (۱۳۸۸) پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت تولید اطلاعات علمی توسط اعضای هیأت علمی پژوهشگاه صنعت نفت در سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۶۸» انجام دادند. در این

پژوهش، روند تولید اطلاعات علمی، میزان تولید این اطلاعات به تفکیک نوع مدارک (طرح‌های تحقیقاتی خاتمه یافته، مقاله‌های ارائه شده، کتاب‌های تالیف و ترجمه شده و پایان‌نامه‌های هدایت شده) و گرایش موضوعی تولیدات علمی پژوهشگاه صنعت نفت در سال‌های فوق بررسی شده است. از این میان ۱۶۶۵ عنوان (۵۲/۲ درصد) مقاله و ۱۴۱۲ عنوان (۴۴/۲ درصد) کتاب می‌باشد. به‌طور کلی، تولید اطلاعات علمی طی سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۷۷، روند افزایشی داشته است. از سال ۱۳۷۷ به بعد روند تولید اطلاعات علمی به‌طور نسبی ثابت مانده و نسبت به سال ۱۳۷۷ سیر نزولی از خود نشان می‌دهد.

همچنین پژوهش‌هایی در این زمینه در خارج کشور انجام گرفته است که برخی از آن‌ها در ادامه می‌آید.

اُسادبه^۱ (۱۹۹۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی تولیدات علمی آموزشی و انتشارات علمی اعضای هیأت علمی مراکز آموزش عالی در دانشگاه تگزاس» به بررسی سه عامل اصلی که تولیدات علمی را تحت تأثیر قرار می‌دادند پرداخت که آن سه عامل عبارت بودند از: ۱. محیط حمایتی (پژوهش منابع و همکاری‌های گروهی) ۲. ویژگی‌های فردی (جنسیت، مقام، سوابق تدریس) ۳. سوابق آموزشی (سوابق حرفه‌ای، هیأت علمی ممتاز بودن، تدریس و پژوهش). نتایج این بررسی نشان داد که استادیاران و مربیان تولیدات علمی بیش‌تری نسبت به دانشیاران و استادتمام‌ها داشتند. اساتید مدعو تمایلی به انتشار و سهم شدن در برنامه‌های توسعه نداشتند. تولیدات علمی زنان در مقایسه با همکاران مرد به‌طور متوسط کم‌تر بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که اساتید مرد نسبت به زنان بیش‌تر در برنامه‌های پیشرفت شغلی شرکت می‌کنند. همچنین مشخص شد که ۵۰ درصد کل تولیدات علمی را اعضای هیأت علمی ۵-۱۲ سال سابقه آموزشی انجام می‌دهند، در حالی که کمی تولیدات علمی در اعضای هیأت علمی با ۲۵ سال سابقه آموزشی و بالاتر کاملاً مشهود بود.

کارپر^۲ (۲۰۰۲) پژوهشی با عنوان «تولیدات علمی و مقاله‌های علمی اعضای هیأت علمی برنامه‌های روان‌شناسی آموزشگاهی مورد تأیید انجمن روان‌شناسی امریکا ۱۹۹۹-۱۹۹۵» در دانشگاه تنسی انجام داد. این پژوهش مؤلفان و مجله‌های اصلی را که این اعضای هیأت علمی

1. Frederick Osita Osadebe

2. Robin Michele Carper

آثار خود خود را در آن‌ها منتشر می‌کردند را نیز تعیین کرد. نتایج نشان داد که دانشگاه A&M تگزاس^۱، دانشگاه لی‌های^۲ و دانشگاه ایالت لوئیزیانا^۳ نسبتاً پرتولیدترین دانشگاه‌ها بودند. برجسته‌ترین مقاله‌های منتشر شده توسط ۱۰ عضو هیأت علمی رده بالای روان‌شناسی آموزشی از سال ۱۹۹۵-۱۹۹۹ بود که در مجله‌های تخصصی منتشر شده بودند. کیونگ^۴ (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان «تولیدات علمی انستیتوی علوم ملکولی و سلولی سنگاپور» نشان داد که این انستیتو طی ۱۰ سال ۳۹۵ مقاله پژوهشی، ۳۳ جلد کتاب، ۲۴ مقاله کنفرانس، ۴ رساله و ۱۰ پروانه ثبت اختراع تولید کرده است. وی در این پژوهش پژوهشگران مطرح در سطح بین‌الملل را شناسایی و نشان می‌دهد که این پژوهشگران ۵۶/۶ درصد از تولیدات علمی خود را به صورت مقاله در مجله‌های ISI منتشر کرده‌اند.

یافته‌های پژوهش

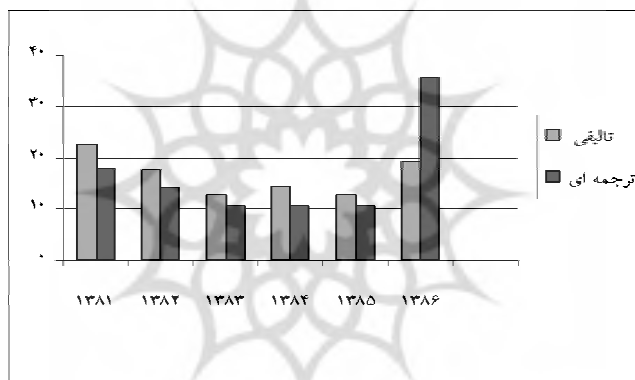
به طوری که جدول ۱ نشان می‌دهد طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ تعداد ۶۲ مورد کتاب تالیفی و نیز ۲۸ مورد کتاب ترجمه‌ای توسط اعضای هیأت علمی مورد مطالعه به چاپ رسیده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی کتاب‌های تالیفی و ترجمه‌ای چاپ شده به تفکیک سال انتشار

کتاب ترجمه‌ای چاپ شده		کتاب تالیفی چاپ شده		کتاب‌ها سال انتشار
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۷/۸۵	۵	۲۲/۵۸	۱۴	۱۳۸۱
۱۴/۲۸	۴	۱۷/۷۵	۱۱	۱۳۸۲
۱۰/۷۲	۳	۱۲/۹۰	۸	۱۳۸۳
۱۰/۷۲	۳	۱۴/۵۲	۹	۱۳۸۴
۱۰/۷۲	۳	۱۲/۹۰	۸	۱۳۸۵
۳۵/۷۱	۱۰	۱۹/۳۵	۱۲	۱۳۸۶
۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۶۲	جمع

1. Texas A&M university 2. Lehigh 3. Louisiana 4. Keong, Lee Chu.

به طوری که ملاحظه می‌شود بیشترین درصد کتاب‌های تالیفی چاپ شده مربوط به سال ۱۳۸۱ و بیشترین کتاب‌های ترجمه‌ای چاپ شده نیز مربوط به سال ۱۳۸۶ است. با وجود این که کتاب‌های ترجمه‌ای نسبت به سال ۱۳۸۱ افزایش یافته؛ ولی این افزایش برای دانشگاه مادری چون دانشگاه تبریز کافی نیست. همچنین در بخش تألیف نیز افت قابل توجهی از تولیدات اعضای هیأت علمی مشاهده می‌شود. نمودار ۱ نشان می‌دهد که طی سالهای مختلف به ترتیب از ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۵ همواره تألیف بر ترجمه فزونی داشته است، به جز در سال ۱۳۸۶ که میزان ترجمه بر تألیف غلبه دارد.

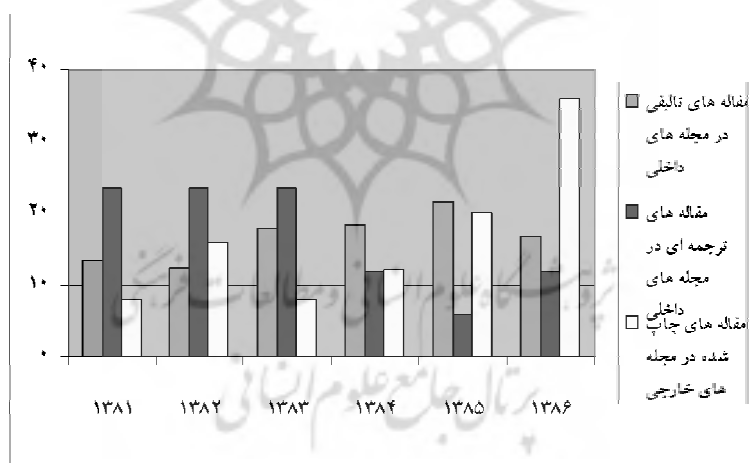

نمودار ۱. توزیع فراوانی کتاب‌های تالیفی و ترجمه‌ای چاپ شده به تفکیک سال انتشار

از نظر تولید مقاله، جدول ۲ نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶، از کل ۴۱۰ مورد مقاله چاپ شده، تعداد ۳۶۸ مورد (۸۹/۷۵ درصد) مقاله تالیفی و ۱۷ مورد (۴/۱۶ درصد) مقاله ترجمه‌ای نیز در مجله‌های داخلی چاپ شده است. همچنین طی این سال‌ها تعداد ۲۵ مورد (۶/۹ درصد) مقاله نیز در مجله‌های خارجی توسط اعضای هیأت علمی مورد مطالعه چاپ شده است. همان‌طور که نمودار ۲ نشان می‌دهد، بیشترین درصد مقاله‌های چاپ شده داخلی مربوط به سال ۱۳۸۵ و بیشترین درصد مقاله‌های ترجمه شده در مجله‌های داخلی مربوط به سال‌های ۸۱ و ۸۲ و ۸۳؛ و بیشترین تعداد مقاله‌های چاپ شده در مجله‌های خارجی مربوط به سال ۱۳۸۶ است. در مجموع، تولید مقاله در حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز نسبت به تعداد اعضای هیأت علمی آن خیلی پایین است و باید اقدامات اساسی در این زمینه از طرف مسئولان دانشگاه تبریز صورت گیرد.

جدول ۲. توزیع فراوانی مقاله‌های ترجمه و چاپ شده در مجله‌های داخلی و خارجی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

سال انتشار	مقاله‌های تالیفی در مجله‌های داخلی		مقاله‌های ترجمه شده در مجله‌های داخلی		مقاله‌های چاپ شده در مجله‌های خارجی	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۳۸۱	۴۹	۱۳/۳۲	۴	۲۳/۵۳	۲	۸
۱۳۸۲	۴۵	۱۲/۲۳	۴	۲۳/۵۳	۴	۱۶
۱۳۸۳	۶۶	۱۷/۹۴	۴	۲۳/۵۳	۲	۸
۱۳۸۴	۶۷	۱۸/۲۱	۲	۱۱/۷۶	۳	۱۲
۱۳۸۵	۷۹	۲۱/۴۶	۱	۵/۸۹	۵	۲۰
۱۳۸۶	۶۲	۱۶/۸۴	۲	۱۱/۷۶	۹	۳۶
جمع	۳۶۸	۱۰۰	۱۷	۱۰۰	۲۵	۱۰۰

نمودار ۲. توزیع فراوانی مقاله‌های تالیفی و ترجمه‌ای در مجله‌های داخلی و چاپ شده در مجله‌های خارجی طی

سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

از نظر آثار ارائه شده در همایش‌ها، جدول ۳ نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

تعداد ۲۹۱ اثر در مجامع علمی ملی و بین‌المللی به شکل پوستر و مقاله ارائه شده است. بیش‌ترین

تعداد آثار ارائه شده مربوط به سال ۱۳۸۶ است.

جدول ۳. توزیع فراوانی آثار ارائه شده در مجامع علمی ملی و بین‌المللی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

سال ارائه	تعداد	درصد
۱۳۸۱	۳۷	۱۲/۷۲
۱۳۸۲	۳۷	۱۲/۷۲
۱۳۸۳	۴۵	۱۵/۴۶
۱۳۸۴	۴۹	۱۶/۸۳
۱۳۸۵	۵۱	۱۷/۵۳
۱۳۸۶	۷۲	۲۴/۷۴
جمع	۲۹۱	۱۰۰

بنابراین، همان‌طور که نمودار ۳ نشان می‌دهد، طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ آثار ارائه شده در مجامع علمی ملی و بین‌المللی از رشد قابل توجهی برخوردار بوده، به طوری که از ۱۲/۷۲ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۲۴/۷۴ درصد در سال ۱۳۸۶ رسیده است. و این رشد نشان از افزایش نقش و جایگاه اعضای هیأت علمی در مجامع علمی خارج و داخل کشور و انگیزه بالای آن‌ها در تولید اطلاعات علمی می‌باشد.

نمودار ۳. توزیع فراوانی آثار ارائه شده در مجامع علمی ملی و بین‌المللی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

در جدول ۴ مشاهده می‌شود که از مجموع طرح‌های پژوهشی انجام یافته طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶، بیش‌ترین طرح پژوهشی انجام یافته مربوط به سال ۱۳۸۶ است.

جدول ۴. توزیع فراوانی طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

درصد	تعداد	طرح‌ها سال انجام
۱۲/۰۸	۲۲	۱۳۸۱
۱۴/۲۸	۲۶	۱۳۸۲
۱۴/۲۸	۲۶	۱۳۸۳
۱۷/۰۴	۳۱	۱۳۸۴
۱۸/۱۴	۳۳	۱۳۸۵
۲۴/۱۸	۴۴	۱۳۸۶
۱۰۰	۱۸۲	جمع

اطلاعات موجود در جدول ۴ و نمودار ۴ بیانگر این است که نسبت به سال ۱۳۸۱ انجام طرح‌های پژوهش از رشد قابل توجهی برخوردار بوده است؛ ولی باز به نظر می‌رسد که اعضای هیأت علمی در این زمینه از حالت ایده‌آل پژوهشی فاصله زیادی دارند. شاید بتوان گفت که روحیه انجام کار پژوهشی در اعضای هیأت علمی چندان شکل عملی به خود نگرفته و اعضای هیأت علمی بخش علوم انسانی دچار رکود و نوعی روزمره‌گی تدریس شده و از کارهای پژوهشی غافل شده‌اند.

نمودار ۴. توزیع فراوانی طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

جدول ۵ نشان می‌دهد که مردان از انواع تولیدات علمی ۸۸/۷۰ درصد کتاب تالیفی، ۹۲/۸۵ درصد کتاب ترجمه شده، ۸۱/۷۹ درصد مقاله در مجله‌های علمی داخلی، ۵۸/۸۲ درصد مقاله ترجمه شده در مجله‌های علمی داخلی، ۱۰۰ درصد مقاله در مجله‌های علمی خارجی، ۸۲/۱۳ درصد آثار ارائه شده در همایش‌ها و ۸۹/۰۱ درصد طرح‌های پژوهشی؛ و زنان ۱۱/۳۰ درصد کتاب تالیفی، ۷/۱۵ درصد کتاب ترجمه شده، ۱۸/۲۱ درصد مقاله در مجله‌های علمی داخلی، ۴۱/۱۸ درصد مقاله ترجمه شده در مجله‌های علمی داخلی، ۱۷/۸۷ درصد آثار ارائه شده در همایش‌ها و ۱۰/۹۹ درصد طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته را به عهده داشتند. همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد زنان هیچ مقاله‌ای در مجله‌های علمی خارجی نداشتند.

جدول ۵. توزیع فراوانی انواع تولیدات علمی به تفکیک جنسیت اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز

تعداد طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته	تعداد آثار ارائه شده در همایش‌ها		تعداد مقاله در مجله‌های علمی خارجی		تعداد مقاله ترجمه شده در مجله‌های علمی داخلی		تعداد مقاله در مجله‌های علمی داخلی		تعداد کتاب ترجمه شده		تعداد کتاب تالیفی		جنسیت	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۸۹/۰۱	۱۶۲	۸۲/۱۳	۲۳۹	۱۰۰	۲۵	۵۸/۸۲	۱۰	۸۱/۷۹	۳۰۱	۹۲/۸۵	۲۶	۸۸/۷۰	۵۵	مرد
۱۰/۹۹	۲۰	۱۷/۸۷	۵۲	-	-	۴۱/۱۸	۷	۱۸/۲۱	۶۷	۷/۱۵	۲	۱۱/۳۰	۷	زن
۱۰۰	۱۸۲	۱۰۰	۲۹۱	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۱۷	۱۰۰	۳۶۸	۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۶۲	جمع

با توجه به جدول ۵ و با استفاده از فرمول‌های دو نخستین فرضیه پژوهش که عبارت بود از این که «بین جنسیت پاسخگویان و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد» مورد آزمون قرار گرفت.

$$\chi^2 = \frac{\sum (fo - fe)^2}{fe}$$

با توجه به اطلاعات به دست آمده از جدول ۵، مقدار خیی دو به دست آمده، برابر با ۱۶/۴۰ محاسبه شده است. با توجه به این که خیی دو به دست آمده، از خیی دو جدول (۱۲/۵۹ با ۶ درجه آزادی و در سطح ۰/۰۵) بزرگ تر است، پس مدرک کافی برای رد فرضیه صفر خود داریم. فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی قبول می شود. بنابراین، نتیجه می گیریم که بین دو متغیر جنسیت پاسخگویان و تولیدات علمی آن ها رابطه معنی دار وجود دارد. یعنی مردان بیش تر از زنان تولید علمی دارند. (جدول ۶)

جدول ۶. آزمون خیی دو برای معنی دار بودن رابطه بین متغیر جنسیت و تولیدات علمی

سطح معنی داری	درجه آزادی	خیی دو جدول	خیی دو به دست آمده
۰/۰۵	۶	۱۲/۵۹	۱۶/۴۰

همان طور که جدول ۷ نشان می دهد از نظر انواع تولیدات علمی اعضای هیأت علمی با مرتبه علمی استادی ۱۷/۷۴ درصد کتاب تالیفی، ۱۴/۲۸ درصد کتاب ترجمه شده، ۲۲/۲۸ درصد مقاله در مجله های علمی داخلی، ۲۳/۵۳ درصد مقاله ترجمه شده در مجله های علمی داخلی، ۴۰ درصد مقاله در مجله های علمی خارجی، ۱۴/۰۸ درصد آثار ارائه شده در همایش ها و ۱۲/۰۸ درصد طرح های پژوهشی پایان یافته تولید کرده اند. اعضای هیأت علمی با مرتبه دانشیار ۲۲/۵۸ درصد کتاب تالیفی، ۴۲/۸۵ درصد کتاب ترجمه شده، ۱۹/۸۴ درصد مقاله در مجله های علمی داخلی، ۱۶ درصد مقاله در مجله های علمی خارجی، ۲۶/۸۱ درصد آثار ارائه شده در همایش ها و ۱۵/۹۴ درصد طرح های پژوهشی پایان یافته تولید کرده اند. اعضای هیأت علمی با مرتبه علمی استادیار ۴۱/۹۴ درصد کتاب تالیفی، ۳۵/۷۲ درصد کتاب ترجمه شده، ۴۷/۵۵ درصد مقاله در مجله های علمی داخلی، ۵۲/۹۴ درصد مقاله ترجمه شده در مجله های علمی داخلی، ۴۰ درصد مقاله در مجله های علمی خارجی، ۴۹/۱۴ درصد آثار ارائه شده در همایش ها و ۵۳/۸۴ درصد طرح های پژوهشی پایان یافته انجام داده اند. همچنین اعضای هیأت علمی با مرتبه علمی مربی ۱۷/۷۴ درصد کتاب تالیفی، ۷/۱۵ درصد کتاب ترجمه شده، ۱۰/۳۳ درصد مقاله در مجله های علمی داخلی، ۲۳/۵۳ درصد مقاله ترجمه شده در مجله های علمی داخلی، ۴ درصد مقاله در مجله های علمی خارجی، ۹/۹۷ درصد آثار ارائه شده در همایش ها ۱۸/۱۴ درصد طرح های پژوهشی پایان یافته ارائه کرده اند. اطلاعات موجود در جدول ۷ نشان می دهد که در

بین اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی، نقش دانشیاران و استادیاران بیش‌تر از استادان و مربیان است. به عبارت دیگر، استادان به دلیل نایل شدن به درجه استادی تمایل و انگیزه زیادی به تولیدات علمی ندارند و مربیان نیز به دلیل کم‌تجربگی از تولید علم عاجز هستند و در این میان تنها استادیاران و دانشیاران هستند که در جهت ارتقای رتبه تلاش زیادی از خود نشان می‌دهند.

جدول ۷. توزیع فراوانی انواع تولیدات علمی به تفکیک مرتبه علمی اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی

دانشگاه تبریز

رتبه علمی	تعداد کتاب تالیفی		تعداد کتاب ترجمه شده		تعداد مقاله در مجله‌های علمی داخلی		تعداد مقاله ترجمه شده در مجله‌های علمی داخلی		تعداد مقاله در مجله‌های علمی خارجی		تعداد آثار ارائه شده در همایش‌ها		تعداد طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
استاد	۱۱	۱۷/۷۴	۴	۱۴/۲۸	۸۲	۲۲/۲۸	۴	۲۳/۵۳	۱۰	۴۰	۴۱	۱۴/۰۸	۲۲	۱۲/۰۸
دانشیار	۱۴	۲۲/۵۸	۱۲	۴۲/۸۵	۷۳	۱۹/۸۴	-	-	۴	۱۶	۷۸	۲۶/۸۱	۲۹	۱۵/۹۴
استادیار	۲۶	۴۱/۹۴	۱۰	۳۵/۷۲	۱۷۵	۴۷/۵۵	۹	۵۲/۹۴	۱۰	۴۰	۱۴۳	۴۹/۱۴	۹۸	۵۳/۸۴
مربی	۱۱	۱۷/۷۴	۲	۷/۱۵	۳۸	۱۰/۳۳	۴	۲۳/۵۳	۱	۴	۲۹	۹/۹۷	۳۳	۱۸/۱۴
جمع	۶۲	۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۳۶۸	۱۰۰	۱۷	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۹۱	۱۰۰	۱۸۲	۱۰۰

با استفاده از اطلاعات جدول ۷ دومین فرضیه پژوهش که عبارت بود از این که «بین دو متغیر مرتبه علمی پاسخگویان و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد» مورد آزمون قرار گرفت که مقدار χ^2 دو به دست آمده، برابر با $40/12$ محاسبه شده است. با توجه به این که χ^2 دو به دست آمده، از χ^2 دو جدول $28/86$ با 18 درجه آزادی و در سطح $0/05$ بزرگ‌تر است، پس مدرک کافی برای رد فرضیه صفر خود داریم. فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی قبول می‌شود. بنابراین، نتیجه می‌گیریم که بین دو متغیر مرتبه علمی پاسخگویان و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۸. آزمون خی دو برای معنی دار بودن رابطه بین متغیر مرتبه علمی اعضای هیأت علمی و تولیدات علمی آن‌ها

سطح معنی داری	درجه آزادی	خی دو جدول	خی دو به دست آمده
۰/۰۵	۱۸	۲۸/۸۶	۴۰/۱۲

جدول ۹ نشان می‌دهد که از بین ۸ گروه سنی که در این جدول طبقه‌بندی شده‌اند، گروه سنی ۵۴-۵۰ سال به استثنای تعداد کتاب تالیفی، در تمام موارد تولیدات بیش تری نسبت به سایر گروه‌های سنی دارند.

جدول ۹. توزیع فراوانی انواع تولیدات علمی به تفکیک سن اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز

ردیف	تعداد کتاب تالیفی	تعداد کتاب ترجمه شده		تعداد مقاله در مجله‌های علمی داخلی	تعداد مقاله ترجمه شده در مجله‌های علمی داخلی	تعداد مقاله در مجله‌های علمی خارجی		تعداد آثار ارائه شده در همایش‌ها		تعداد طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته		ردیف
		درصد	تعداد			درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۵-۲۹	۰	۰	۰	۵	۱/۳۵	۰	۰	۰	۰	۱۵	۸/۲۴	۲۵-۲۹
۳۰-۳۴	۳	۴/۸۳	۱	۴	۱/۰۸	۰	۰	۰	۰	۱۷	۹/۳۴	۳۰-۳۴
۳۵-۳۹	۲	۳/۲۲	۱	۶	۱/۶۴	۸	۲	۱۲	۴/۱۲	۳۰	۱۶/۴۸	۳۵-۳۹
۴۰-۴۴	۸	۱۲/۹۱	۲	۲۰	۵/۴۳	۸	۲	۱۰	۳/۴۴	۱۰	۵/۵۰	۴۰-۴۴
۴۵-۴۹	۱۳	۲۰/۹۷	۳	۵۰	۱۳/۵۹	۱۲	۳	۳۰	۱۰/۳۰	۱۰	۵/۵۰	۴۵-۴۹
۵۰-۵۴	۸	۱۲/۹۱	۹	۱۱	۳۱/۵۳	۲۸	۷	۲۸	۳۵/۷۴	۵۵	۳۰/۲۱	۵۰-۵۴
۵۵-۵۹	۱۲	۱۹/۳۵	۸	۹۰	۲۴/۴۵	۱۶	۴	۷۰	۲۴/۰۵	۲۵	۱۳/۷۴	۵۵-۵۹
۶۰-۶۴	۱۶	۲۵/۸۱	۴	۱۷۷	۲۰/۹۳	۲۸	۷	۵۵	۱۸/۹۱	۲۰	۱۰/۹۹	۶۰-۶۴
جمع	۶۲	۱۰۰	۲۸	۳۶	۱۰۰	۱۷	۱۰۰	۲۵	۲۹۱	۱۰۰	۱۰۰	جمع

با توجه به اطلاعات جدول ۹ فرضیه سوم پژوهش که عبارت از این که «بین دو متغیر سن پاسخگویان و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی دار وجود دارد» مورد آزمون قرار گرفت که مقدار خی دو به دست آمده، برابر با ۶۴/۰۸ محاسبه شده است. با توجه به این که خی دو به دست آمده، از خی دو جدول (۵۵/۷۵ با ۴۲ درجه آزادی و در سطح ۰/۰۵) بزرگ‌تر است، پس مدرک کافی برای رد فرضیه صفر خود داریم. فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی قبول می‌شود. بنابراین، نتیجه می‌گیریم که بین دو متغیر سن پاسخگویان و تولیدات علمی آن‌ها رابطه معنی دار وجود دارد.

جدول ۱۰. آزمون خرد برای معنی‌دار بودن رابطه بین متغیر سن اعضای هیأت علمی و تولیدات علمی آن‌ها

سطح معنی‌داری	درجه آزادی	خرد دو جدول	خرد دو به دست آمده
۰/۰۵	۴۲	۵۵/۷۵	۶۴/۰۸

همان‌طور که جدول ۱۱ نشان می‌دهد، از نظر انواع تولیدات علمی، آن دسته از اعضای هیأت علمی که مدرک تحصیلی خود را از داخل کشور اخذ کرده‌اند، ۶۴/۵۱ درصد کتاب تالیفی، ۲۵/۷۱ درصد کتاب ترجمه شده، ۴۲/۴۷ درصد مقاله در مجله‌های علمی داخلی، ۲۵/۱۹ درصد مقاله ترجمه شده در مجله‌های علمی داخلی، ۲۰ درصد مقاله در مجله‌های علمی خارجی، ۴۸/۱۰ درصد آثار ارائه شده در همایش‌ها، و ۴۲/۹۵ درصد طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته تولید کرده و آن دسته از اعضای هیأت علمی که مدرک تحصیلی خود را خارج از کشور دریافت کرده‌اند، ۲۵/۴۹ درصد کتاب تالیفی، ۶۴/۲۹ درصد کتاب ترجمه شده، ۵۶/۵۳ درصد مقاله در مجله‌های علمی داخلی، ۶۴/۷۱ درصد مقاله در مجله‌های علمی خارجی، ۸۰ درصد آثار ارائه شده در همایش‌ها، و ۵۶/۰۵ درصد طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته ارائه کرده‌اند. بنابراین، سهم افرادی که مدرک تحصیلی خود را خارج از کشور دریافت کرده‌اند در تولید علمی بیش‌تر از آن‌هایی است که مدرک خود را از داخل گرفته‌اند.

جدول ۱۱. توزیع فراوانی انواع تولیدات علمی به تفکیک محل اخذ مدرک تحصیلی اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز

تولیدات	تعداد کتاب تالیفی		تعداد کتاب ترجمه شده		تعداد مقاله علمی داخلی		تعداد مقاله علمی ترجمه شده		تعداد مقاله علمی خارجی		تعداد آثار ارائه شده در همایش‌ها		تعداد طرح‌های پژوهشی پایان‌یافته	
	محل اخذ مدرک تحصیلی	تعداد	محل اخذ مدرک تحصیلی	تعداد	محل اخذ مدرک تحصیلی	تعداد	محل اخذ مدرک تحصیلی	تعداد	محل اخذ مدرک تحصیلی	تعداد	محل اخذ مدرک تحصیلی	تعداد	محل اخذ مدرک تحصیلی	تعداد
داخل کشور	۴۰	۶۴/۵۱	۱۰	۳۵/۷۱	۱۶۰	۴۲/۴۷	۶	۳۵/۲۹	۵	۲۰	۱۴۰	۴۸/۱۰	۸۰	۴۲/۹۵
خارج از کشور	۲۲	۳۵/۴۹	۱۸	۶۴/۲۹	۲۰۸	۵۶/۵۳	۱۱	۶۴/۷۱	۲۰	۸۰	۱۵۱	۵۱/۹۰	۱۰۲	۵۶/۰۵
جمع	۶۲	۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۳۶۸	۱۰۰	۱۷	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۹۱	۱۰۰	۱۸۲	۱۰۰

با استفاده از اطلاعات جدول ۱۱ فرضیه چهارم پژوهش که عبارت بود از این که «بین محل اخذ مدرک تحصیلی پاسخگویان و تولیدات علمی آنها رابطه معنی دار وجود دارد» مورد آزمون قرار گرفت که مقدار χ^2 دو به دست آمده، برابر با ۱۵/۱۸ محاسبه شده است. با توجه به این که χ^2 دو به دست آمده، از χ^2 دو جدول (۱۲/۵۹ با ۶ درجه آزادی و در سطح ۰/۰۵) بزرگ تر می باشد، پس مدرک کافی برای رد فرضیه صفر خود داریم. فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی قبول می شود. بنابراین، نتیجه می گیریم که بین دو متغیر محل اخذ مدرک پاسخگویان و تولیدات علمی آنها رابطه معنی دار وجود دارد.

جدول ۱۲. آزمون χ^2 دو برای معنی دار بودن رابطه بین متغیر محل اخذ مدرک تحصیلی اعضای هیأت علمی و

تولیدات علمی آنها

سطح معنی داری	درجه آزادی	χ^2 دو جدول	χ^2 دو به دست آمده
۰/۰۵	۶	۱۲/۵۹	۱۵/۱۸

نتیجه گیری

بر اساس نتایج پژوهش حاضر و پژوهش های مطالعه شده داخلی همواره تولید اطلاعات در قالب کتاب در سطح پایینی قرار داشته و بیش تر اطلاعات به شکل مقاله چاپ شده است. در زمینه آثار ارائه شده در مجامع علمی ملی و بین المللی و طرح های پژوهشی ارائه شده طی سال های مورد مطالعه، افزایش قابل توجهی مشاهده می شود. آزمون فرضیه ها نشان می دهد که بین متغیر جنسیت و تولید علمی به دلیل توزیع جنسی اعضای هیأت علمی و تولید نسبی آنها رابطه معنی داری وجود دارد. بین سن و تولید علمی تفاوت معنی داری وجود دارد. بین مرتبه علمی افراد مورد مطالعه و تولیدات علمی آنها رابطه معنی داری وجود دارد که در این بین استادان با نائل شدن به درجه استادی و داشتن امنیت شغلی و در نتیجه پایین بودن انگیزه و مریبان به دلیل کم تجربگی تولید علمی کمی دارند؛ ولی استادیاران و دانشیاران جهت ارتقای مرتبه علمی تلاش زیادی از خود نشان می دهند. بین محل اخذ مدرک تحصیلی و تولیدات علمی رابطه معنی دار وجود دارد؛ به طوری که افرادی که مدرک خود را خارج از کشور دریافت نموده اند تولیدات علمی بیشتری داشته اند و این می تواند به این دلیل باشد که افرادی که در خارج از کشور تحصیل کرده اند با زبان و منابع خارجی آشنایی بیش تری دارند.

پیشنهادها

پیشنهاد می‌شود به منظور افزایش توان علمی دانشگاه تبریز اقداماتی انجام گیرد. با شناسایی موانع نشر کتاب و شناخت راهکارهای افزایش تولید علمی به صورت تألیف کتاب اقدامات تشویقی و حمایتی لازم فراهم شود؛ در زمینه تولید مقاله که بیش تر به صورت چاپ مقاله در مجله‌های داخلی است تمهیداتی جهت افزایش میزان تسلط اعضای هیأت علمی به زبان انگلیسی و در نتیجه افزایش تولید مقاله در مجله‌های خارجی صورت گیرد.

منابع

- الستی، آریا (۱۳۸۵). نقشه جامع علمی در قالب سند توسعه علمی. بازیابی ۵ خرداد، ۱۳۸۷، از <http://www.reporter.ir/archives/85/6/003770.php>
- تصویری قمصری، فاطمه؛ جهان‌نما، محمدرضا (۱۳۸۵). بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران پژوهشکده مهندسی در سالهای ۱۳۸۴-۱۳۷۰. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز، شیراز.
- عصاره، فریده؛ باوی، فرح (۱۳۸۸). بررسی وضعیت تولید اطلاعات علمی توسط اعضای هیأت علمی پژوهشگاه صنعت نفت در سالهای ۱۳۸۲-۱۳۶۸. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۲(۲)، ۱۱۹-۱۴۴.
- فروغی، فیض‌اله؛ خرازی، هادی (۱۳۸۲). وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه پزشکی کرمانشاه طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۷۲. آموزش در علوم پزشکی، ۲(۲)، ۱۸۱-۱۸۷.
- گدازگر و عزیزاده اقدم (۱۳۸۵). مطالعه عوامل موثر بر تولید علم در بین اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها (نمونه مورد مطالعه: اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز). مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۲، ۱۲۳-۱۴۸.
- مرادی، لیلا (۱۳۸۶، ۱۲ تیر). پژوهش و پژوهش شاخص توسعه اقتصادی. روزنامه ایران.

References

- Carper, R. M. (2004). Scholarly productivity, publication outlets and article themes of faculty in APA-accredited school psychology programs: 1995-1999. *Scholarly psychology Quarterly*, 19 (2), 141-165.
- Keong, Lee Chu. (2003). A scientometrics Study of the Research Performance of the Institute of Molecular and Cell Biology in singapore. *Scientometrics*, 56(1), 95-110.

Osadebe, F. O. (1996). *An investigative study in educational research productivity and scholarly publications among faculty members in institutions of higher learning*. Doctoral dissertation, Texas Southern University, Texas.

به این مقاله این گونه استناد کنید:

فدائی، غلامرضا؛ حسن زاده کمند، هایده (۱۳۸۹). بررسی تولیدات علمی اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۶ (۲)، ۱۵۷-۱۷۵.

